

הנזיר

א. במדבר | פרק ה, ו

דָּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשֶׂה מִכָּל חַטָּאת הָאֵדָם
לְמַעַל מֵעַל בַּה' וְאִשְׁמָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא:

ב. רמב"ן | במדבר ה, ו

...וכן השלים בקרבנות דין הנזיר, כי אחרי שהוקם המשכן
ונבדלו מהם הטמאים, לקח מבחוריהם לנזירים אשר צבאו
פתח אהל מועד לעמוד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו. ועוד כי
האשה שתדור בנזירות הפך הסוטה, ולפיכך אמר בפרשה (להלן
ו ב) איש או אשה כי יפליא:

ורבותינו אמרו עוד (סוטה ב א) למה נסמכה פרשת נזירות
לפרשת סוטה שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין.
והטעם, כי זנות יין ותירוש יקח לב (הושע ד יא). וגידול השער,
הפך הבחורים המסלסלים שער ראשם להתנאות, והגידול יוליד
דאגה בלב איש. ולפיכך הוא קדוש וצריך להשתמר מן
הטומאה, כי הוא ככהן המשרת לאלהיו:

ג. במדבר | פרק ו

(א) וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) דָּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַפְלֵא לְנָדָר נָזִיר לְהַזִּיר לַה': (ג) מִיֵּין
וְשֵׁכָר יִזֵּיר חֲמֵץ יֵין וְחֲמֵץ שֵׁכָר לֹא יִשְׁתֶּה וְכָל מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא
יִשְׁתֶּה וְעֲנָבִים לְחִים וַיִּבְשִׂים לֹא יֵאָכֵל: (ד) כָּל יְמֵי נְזָרוֹ מִכָּל אֲשֶׁר
יַעֲשֶׂה מִגִּפְן הַיֵּין מִחֲרָצִים וְעַד זֶג לֹא יֵאָכֵל: (ה) כָּל יְמֵי נְדָר נְזָרוֹ
תַּעַר לֹא יַעֲבֹר עַל רֵאשׁוֹ עַד מְלֵאת הַיָּמִם אֲשֶׁר יִזֵּיר לַה' קִדְשׁ
יִהְיֶה גְדֹל פְּרַע שְׁעָר רֵאשׁוֹ: (ו) כָּל יְמֵי הַזִּירוֹ לַה' עַל נֶפֶשׁ מִת לֹא
יָבֵא:

רש"י

(ב) כי יפלא - יפריש. למה נסמכה פרשת נזיר לפרשת סוטה,
לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין, שהוא
מביא לידי ניאוף: נדר נזיר - אין נזירה בכל מקום אלא פרישה,
אף כאן שפרש מן היין: להזיר לה' - להבדיל עצמו מן היין לשם
שמים:

אבן עזרא

(ב) יפלא - יפריש, או יעשה דבר פלא, כי רוב העולם הולכים
אחר תאותם. נדר נזיר פי' נדר להיות נזיר, כי נזיר הוא תאר
השם. וינזרו (ויקרא כב, ב) מגזרתו, שירחק מהתאות, ועשה זה
לעבודת השם, כי היין משחית הדעת ועבודת השם. ובפרשת
כי תצא מחנה (דבר' כג, י) ארמוז לך סוד:

(ב) כי יפליא. יפריש עצמו מן הבלי ותענוגות בני האדם: לנדור
נדר נזיר. להיות נזור ופרוש מן התענוגים המורגלים: להזיר לה'.
להפריש עצמו מכל אלה למען יהיה כלו לה' להתעסק בתורתו
וללכת בדרכיו ולדבקה בו: (ח) קדוש הוא לה'. יזכה לאור באור
החיים ולהיות מוכן להבין ולהורות כראוי לקדושי הדור ולזה
נראה שכיון אלקנה באמרו אך יקם ה' את דברו (שמואל - א א,
כג) כלומר אני מסכים להדירו בנזיר ואיני מבקש מהאל יתברך
דבר אחר בעד הילד זולתי שיקם את דברו שיהיה קדוש לה':

ד. רמב"ן | במדבר ו

(יד) וטעם החטאת שיקריב הנזיר ביום מלאת ימי נזרו, לא
נתפרש. ועל דרך הפשט כי האיש הזה חוטא נפשו במלאת
הנזירות, כי הוא עתה נזור מקדושתו ועבודת השם, וראוי היה
לו שיזיר לעולם ויעמוד כל ימיו נזיר וקדוש לאלהיו, כענין
שאמר (עמוס ב יא) ואקים מבניכם לנביאים ומבחוריהם
לנזירים, השווה אותו הכתוב לנביא, וכדכתיב (לעיל פסוק ח) כל
ימי נזרו קדוש הוא לה' והנה הוא צריך כפרה בשובו להטמא
בתאוות העולם:

ה. רבינו בחיי | במדבר ו, ב

(ב) איש או אשה כי יפליא לנדור נדר נזיר. נסמכה פרשה זו של
נזירות לפרשת סוטה לומר: שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר
עצמו מן היין, כך דרשו רז"ל (סוטה ב א), וכן הוא אומר: (הושע
ד, יא) "זנות יין ותירוש יקח לב".

וע"ד הפשט: הוזהר הנזיר מן היין כי כל הנמשך אחריו נמשך
אחר התאוות והוא מביא לידי חטאים ומכשולים רבים, ונצטוו
בגדול שער לפי שמוליד הדאגה. ויהיה לבו נכנע בעבודת הש"י
בהיותו מנוול בשערו ויהיה נזהר מהמותרות המנוולים אותו, כי
כן השער מותר הטבע באדם מהעשנים הנולדים בגוף, וזהו
לשון "יפליא" יעשה דבר פלא כי רוב העולם הולכין אחר
תאותם וזה פורש מהתאוות, וזהו לשון "נזיר", מלשון: (ויקרא
כב, ב) "וינזרו מקדשי בני ישראל", שהוא לשון הפרשה.

או יהיה "נזיר" מלשון: נזר הקדש, "כי נזר אלהיו על ראשו",
והוא ענין עטרה וכתר מלכות, ונקרא בשם הזה על שם שהוא
מלך מולך על התאוות הפך משאר בני העולם שהם עבדי
התאוות:

להזיר לה'. כי כוונתו בנזירות לה' הוא, לפי שהיין מפסיד השכל
ואי אפשר שתהיה עבודת האדם שלמה.

ו. רבינו בחיי | במדבר ו, ג

וע"ד הקבלה: "איש כי יפליא לנדור נדר נזיר", כבר בארתי לך
בסדר אמור כהן גדול דוגמת מי הוא, הנה הנזיר למעלה ממנו
כי הוא למעלה מן המדות דבק בעצם הרחמים העליונים, ולפי

הנודר לה' דרך קדושה הרי זה נאה ומשובח ועל זה נאמר נזיר אלהיו על ראשו קדש הוא לה', ושקלו הכתוב כנביא (שנאמר) ואקים מבניכם לנביאים ומבחוריהם לנזירים.

ט. עבודה זרה כ"ב

מכאן א"ר פנחס בן יאיר: תורה מביאה לידי זהירות, זהירות מביאה לידי זריזות, זריזות מביאה לידי נקיות, נקיות מביאה לידי פרישות, פרישות מביאה לידי טהרה, טהרה מביאה לידי (חסידות, חסידות) [קדושה, קדושה] מביאה לידי ענוה, ענוה מביאה לידי יראת חטא, יראת חטא מביאה לידי (קדושה, קדושה) [חסידות, חסידות] מביאה לידי רוח הקודש

י. רמב"ם | יסודי התורה פרק ז

א. מיסודי הדת לידע שהאל מנבא את בני האדם, ואין הנבואה חלה אלא על חכם גדול בחכמה גבור במדותיו ולא יהא יצרו מתגבר עליו בדבר בעולם אלא הוא מתגבר בדעתו על יצרו תמיד והוא בעל דעה רחבה נכונה עד מאד, אדם שהוא ממולא בכל המדות האלו שלם בגופו כשיכנס לפרדס וימשך באותן הענינים הגדולים הרחוקים ותהיה לו דעה נכונה להבין ולהשיג והוא מתקדש והולך ופורש מדרכי כלל העם ההולכים במחשכי הזמן והולך ומזרז עצמו ומלמד נפשו שלא תהיה לו מחשבה כלל באחד מדברים בטלים ולא מהבלי הזמן ותחבולותיו אלא דעתו פנויה תמיד למעלה קשורה תחת הכסא להבין באותן הצורות הקדושות הטהורות ומסתכל בחכמתו של הקדוש ברוך הוא כולה מצורה ראשונה עד טבור הארץ ויודע מהן גדלו, מיד רוח הקודש שורה עליו, ובעת שתנוח עליו הרוח תתערב נפשו במעלת המלאכים הנקראים אישים ויהפך לאיש אחר ויבין בדעתו שאינו כמות שהיה אלא שנתעלה על מעלת שאר בני אדם החכמים כמו שנאמר בשאלו והתנבית עמם ונהפכת לאיש אחר.

ז. הנביא אפשר שתהיה נבואתו לעצמו בלבד להרחיב לבו ולהוסיף דעתו עד שידע מה שלא היה יודע מאותן הדברים הגדולים, ואפשר שישולח לעם מעמי הארץ או לאנשי עיר או ממלכה לכוון אותם ולהודיעם מה יעשו או למונעם ממעשים הרעים שבידיהם, וכשמשלחים אותו נותנין לו אות ומופת כדי שידעו העם שהאל שלחו באמת, ולא כל העושה אות ומופת מאמינים לו שהוא נביא, אלא אדם שהיינו יודעים בו מתחלתו שהוא ראוי לנבואה בחכמתו ובמעשיו שנתעלה בהן על כל בני גילו והיה מהלך בדרכי הנבואה בקדושתה ובפרישותה ואח"כ בא ועשה אות ומופת ואמר שהאל שלחו מצוה לשמוע ממנו שנאמר אליו תשמעון, ואפשר שיעשה אות ומופת ואינו נביא וזה האות יש לו דברים בגו, ואעפ"כ מצוה לשמוע לו הואיל ואדם גדול וחכם וראוי לנבואה [הוא] מעמידים אותו על חזקתו, שבכך נצטוינו כמו שנצטוינו לחתוך את הדין ע"פ שני עדים כשרים ואף על פי שאפשר שהעידו בשקר הואיל

שהוא מוכתר במעלת הנזירות נקרא "נזיר" מלשון כתר, וזהו: "כי נזר אלהיו על ראשו", "תער לא יעבור על ראשו", "גדל פרע שער ראשו", "וקדש את ראשו", וזהו "כי יפליא" מלשון פלאות חכמה, "ולנדור נדר" מקום הבינה, והוא מוזהר מג' דברים: "מן היין", "ומן התגלחת", "ומטומאת המת", ועשה הכתוב בזה שלשה חלקים הזכיר בהם שלשה פעמים "כל ימי", חלק ראשון: "כל ימי נזרו מכל אשר יעשה" וגו', חלק שני: "כל ימי נזרו תער לא יעבור על ראשו", חלק שלישי: "כל ימי הזירו לה' על נפש מת לא יבא". הוזהר מן היין וטומאת המת כדי להתרחק מן השמאל, הוזהר בתגלחת לפי ששערותיו של אדם הם כחו, וכן בשמשון: (שופטים טז, יז) "אם גלחתי וסר ממני כחי", ואין להם סוף והם גדלים כל ימי חיי האדם גם אחר מותו אם יעמוד במקום לח, וכל זה ירמוז לענפי השם ונטיעותיו וכחותיו שהם הויות דקות ופנימיות, והן עשויות כעין חוטי שלהביות המתפשטות לכל צד ואין להם סוף ותכלית ואין להם קץ, ועל כן נצטוה לגדלם, הוא שאמר: "גדל פרע שער ראשו", והוזהר שלא יכרות אותם, "כי נזר אלהיו על ראשו", ואם יכרות שער ראשו שהוא דוגמת הנטיעות יהיה כמקצץ ומפריד השם מענפיו.

והנה שמשון כשנכרת שער ראשו נחשב לו כמקצץ ומיד סר כחו מעליו, והוא כח ה', וזהו לשון (שופטים טז, טז) "ותאלצהו" שיחזור למדת הדין, קרי ביה "ותאלצהו", והוא מניעת האצילות שנסתלקה ממנו רוח נבואה לפי שכח השם סר מעליו בעבור שקצץ. וצוה תורה בנזיר כשיגלח ראשו, שיתן שערותיו על האש אשר תחת זבח השלמים, מפני שהם קדש ודוגמא לקדש, והחמיר בו הכתוב יותר מכהן גדול שלא יטמא לאביו ולאמו, והבן כל זה כי הנזיר בשערותיו הוא דוגמא, ואמר רז"ל: (סוטה י א) חמשה נבראו מעין דוגמא של מעלה ולקו, "אבשלום בשערו", "שאל בצוארו", "שמשון בכחו", "אסא ברגליו", "צדקיהו בעיניו". ועל ההויות האלו אמר שלמה: (שיר השירים ה, יא) "קוצותיו תלתלים". וכן דניאל: (דניאל ז, ט) "ושער ראשה כעמר נקא", וזה מבואר.

ז. מורה הנבוכים | חלק ג פרק מח

וטעם נזירות מבואר מאד, והוא הפרישות מן היין אשר הפסיד מן הראשונים והאחרונים רבים ועצומים כל הרוגיו וגם אלה ביין שגו, ובא מדין הנזירות מה שתראה מאיסור כל אשר יעשה מגפן היין, להרחקה יתירה עד שיספיק לאדם ממנו הדבר הצריך, כי הנשמר ממנו נקרא קדוש, והושם במדרגת כהן גדול בקדושה, עד שלא יטמא אפילו לאביו ולאמו כמוהו, זאת הגדולה מפני שפירש מן היין:

ח. רמב"ם | נזירות פרק י

יד. האומר הריני נזיר אם אעשה כך וכך או אם לא אעשה וכיוצא בזה הרי זה רשע ונזירות כזו מנזירות רשעים הוא, אבל

וכשרים הם אצלינו מעמידין אותן על כשרותן, ובדברים האלו וכיוצא בהן נאמר הנסתרות לה' אלהינו והנגלות לנו ולבנינו, ונאמר כי האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב.

יא. רמב"ם | יום טוב פרק ו

כ. כשאדם אוכל ושותה ושמח ברגל לא ימשך ביין ובשחוק ובקלות ראש ויאמר שכל מי שיוסיף בזה ירבה במצות שמחה, שהשכרות והשחוק הרבה וקלות הראש אינה שמחה אלא הוללות וסכלות ולא נצטוינו על ההוללות והסכלות אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל שנאמר (דברים כ"ח) תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב (מרב כל) הא למדת שהעבודה בשמחה, ואי אפשר לעבוד את השם לא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך שכרות.

יב. ספר החינוך | פרשת נשא מצוה שעד

משרשי המצוה. הקדמה. כבר כתבתי בפתחת הספר כי בהיות בעולמו של הקדוש ברוך הוא בריה משותפת מחומר ושכל וזהו האדם. היה דבר ראוי ומחוייב כדי להיות קילוסו ברוך הוא עולה יפה מבריותיו שעם בריה זו לא יחסר מעולמו כל האיפשרות שיש בדעתנו להשיג וכו', כמו שכתבתי שם, ואין ספק כי לולא מן הטעם הזה שנתחייב שכלנו לשכון בתוך החומר בעל התאוות והחטאים ראוי היה שכלנו לעמוד לשרת לפני בוראו ולהכיר כבודו כאחד מבני אלהים הנצבים עליו. ואמנם מפני החיוב הזה נשתעבד לשכון בתי חומר, ואחר שנשתעבד לזה מוכרח על כל פנים לנטות מעבודת בוראו לפעמים ולהשתדל בצרכי הבית אשר ידור שם, כי לא יתקיים בנין הבית עציו ואבניו ויסודותיו מבלתי שישגיח האדם עליו, ואם כן אחרי היות כוונת האדם ביצירתו על מה שאמרנו, בכל עת שיוכל שכלו למעט בעבודת החומר וישים מגמתו לעבודת קונו אז טוב לו, ובלבד שלא יטוש מלאכת הבית לגמרי ויחריבהו, כי גם זה יחשב לו עון אחר שהמלך חפץ להיות לו בריה כזו, וכדאמר רבי יוסי במסכת תענית פרק שלישי [כ"ב ע"ב] שאין היחיד רשאי לסגף עצמו בתענית, ופריש רב יהודה בשם רב טעמיה דרבי יוסי משום דכתיב [בראשית ב', ז'] ויהי האדם לנפש חיה, אמרה תורה נשמה שנתתי בך החיה, ועל זה אמר המלך החכם [קהלת ז', ט"ז] אל תהי צדיק הרבה ואל תתחכם יותר למה תשומם. וזו היא קדושת הנזיר ומעלתו בהניחו מלאכת החומר וישבור תאוותיו במה שאינו חרבן גמור אל הבית, כגון מניעת שתיית היין וגידול השער, כי בזה ינעו היצר ולא ידלוף הבית בעבורו ולא יהרסו פינותיו, אבל תתחזק בו עבודת השכל ויאורו מהלכיו וכבוד ה' תשכון עליו, ויתקיים באיש הזה כוונת הבריאה מבלי התמעט עבודת שכלו אל בוראו מפני שתוף החומר שבו. והראיה שענין גידול השער הוא כמו כן מפני הכנעת היצר כמו שאמרנו, מה שאמרנו זכרונם לברכה בניזיר ריש פרק קמא [ד' ע"ב] אמר רבי שמעון הצדיק מימי לא

אכלתי אשם נזיר טמא אלא פעם אחת בא אדם אחד לפני מן הדרום ראיתיו יפה עינים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים, אמרתי לו מה ראית להשחית שערך זה הנאה, אמר לי רועה הייתי לאבא בעירי והלכתי למלאות מים מן המעיין ונסתכלתי בבבואה שלי ופחז יצרי עלי וביקש - לטורדני מן העולם, אמרתי לו רשע למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך במי שהוא עתיד להיות רימה ותולעה, העבודה שאגלחך לשמים, מיד עמדתי חמדתי ונשקתיו על ראשו ואמרתי לו בני כמותך ירבו נודרי נזירות, עליך הכתוב אומר [במדבר ו', ב'] איש כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה'. ועל כן כדי להכניע היצר גם כן נצטוה לגלח כל שערו במלאות ימי נזרו ולא הורשה לתקן אותם וליטול מהם קצת, כדי שלא ישוב יצרו עליו כאשר בתחילה, אבל נתחייב לגלחם מכל וכל, כי אין ספק שהשער הגדול ביותר או הגילוח הגמור יפסיד תואר האדם.

ואל תתפשני בטעם זה שכתבתי ממה שאמרנו זכרונם לברכה [נזיר י"ט ע"א] יביא כפרה על עצמו שציער עצמו מן היין, כי גם זה יתכן על טעמנו, כי אחר שאמרתי שאין רשות נתונה לאדם להשחית ביתו ולקלקל דבר בבנין אשר בנה הבונה הראשון, ראוי לו להביא כפרה על נפשו כי אולי נטה מן הגדר המחוייב עליו בענין גופו ונשמתו, כי שמא טבעו ובנינו נכון על צד שהנזירות ענוי יתר מדאי על נפשו. וכל דרכי השם ישרים וצדיקים ילכו בס. והרמב"ן ז"ל כתב בפירושו [במדבר ו', י"ד] על דרך הפשט בטעם החטאת שמביא הנזיר לכפרה, כי הענין הוא שצריך כפרה בשובו להטמא בתאוות העולם, דמכיון שהיתה עליו רוח ה' והתחיל להיות נזיר לה' ראוי היה לעמוד כן כל ימיו. ושבעים פנים יש לתורה.

יג. ויקרא | יט, ב

דְּבַר אֵל כֹּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶמְרָת אֱלֹהִים קְדוֹשִׁים תְּהִינּוּ כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם:

יד. רמב"ן | ויקרא יט, ב

קדושים תהיו - הוו פרושים מן העריות ומן העבירה, שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה, לשון רש"י. אבל בתורת כהנים (פרשה א ב) ראיתי סתם, פרושים תהיו. וכן שנו שם (שמיני פרק יב ג), והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני, כשם שאני קדוש כך אתם תהיו קדושים, כשם שאני פרוש כך אתם תהיו פרושים:

ולפי דעתי אין הפרישות הזו לפרוש מן העריות כדברי הרב, אבל הפרישות היא המוזכרת בכל מקום בתלמוד, שבעליה נקראים פרושים:

והענין כי התורה הזהירה בעריות ובמאכלים האסורים והתירה הביאה איש באשתו ואכילת הבשר והיין, א"כ ימצא בעל התאווה מקום להיות שטוף בזמת אשתו או נשיו הרבות, ולהיות

בסובאי יין בזוללי בשר למו, וידבר כרצונו בכל הנבלות, שלא הזכר איסור זה בתורה, והנה יהיה נבל ברשות התורה:

לפיכך בא הכתוב, אחרי שפרט האיסורים שאסר אותם לגמרי, וצוה בדבר כללי שנהיה פרושים מן המותרות. ימעט במשגל, כענין שאמרו (ברכות כב א) שלא יהיו תלמידי חכמים מצויין אצל נשותיהן כתרנגולין, ולא ישמש אלא כפי הצריך בקיום המצוה ממנו. ויקדש עצמו מן היין במיעוטו, כמו שקרא הכתוב (במדבר ו ה) הנזיר קדוש, ויזכור הרעות הנזכרות ממנו בתורה בנח ובלוט. וכן יפריש עצמו מן הטומאה, אף על פי שלא הוזכרו ממנה בתורה, כענין שהזכירו (חגיגה יח ב) בגדי עם הארץ מדרס לפרושים, וכמו שנקרא הנזיר קדוש (במדבר ו ח) בשמרו מטומאת המת גם כן. וגם ישמור פיו ולשונו מהתגאל ברבוי האכילה הגסה ומן הדבור הנמאס, כענין שהזכיר הכתוב (ישעיה ט טז) וכל פה דובר נבלה, ויקדש עצמו בזה עד שיגיע לפרישות, כמה שאמרו על רבי חייא שלא שח שיחה בטלה מימיו:

באלו ובכיוצא בהן באה המצוה הזאת הכללית, אחרי שפרט כל העבירות שהן אסורות לגמרי, עד שיכנס בכלל זאת הצוואה הנקיית בידיו וגופו, כמו שאמרו (ברכות נג ב) והתקדשתם אלו מים ראשונים, והייתם קדושים אלו מים אחרונים, כי קדוש זה שמן ערב. כי אף על פי שאלו מצות מדבריהם, עיקר הכתוב בכיוצא בזה יזהיר, שנהיה נקיים וטהורים ופרושים מהמון בני אדם שהם מלכלכים עצמם במותרות ובכיעורים:

וזה דרך התורה לפרוט ולכלול בכיוצא בזה, כי אחרי אזהרת פרטי הדינין בכל משא ומתן שבין בני אדם, לא תגנוב ולא תגזול ולא תונו ושאר האזהרות, אמר בכלל ועשית הישר והטוב (דברים ו יח), שיכניס בעשה הישר וההשויה וכל לפנים משורת הדין לרצון חבריו, כאשר אפרש (שם) בהגיעי למקומו ברצון הקדוש ברוך הוא. וכן בענין השבת, אסר המלאכות בלאו והטרחים בעשה כללי שנאמר תשבות, ועוד אפרש זה (להלן כג כד) בע"ה: וטעם הכתוב שאמר כי קדוש אני ה' אלהיכם - לומר שאנחנו נזכה לדבקה בו בהיותנו קדושים. והנה זה כענין הדבור הראשון בעשרת הדברות (שמות כ ב):

טו. נדרים ט ע"ב

אמר (רבי) שמעון הצדיק: מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא אלא אחד; פעם אחת בא אדם אחד נזיר מן הדרום, וראיתיו שהוא יפה עינים וטוב רואי וקוצותיו סדורות לו תלתלים, אמרתי לו: בני, מה ראית להשחית את שערך זה הנאה? אמר לי: רועה הייתי לאבא בעירי, הלכתי למלאות מים מן המעיין ונסתכלתי בבבואה שלי, ופחו עלי יצרי ובקש לטורדני מן העולם, אמרתי לו: רשע! למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך, במי שהוא עתיד להיות רמה ותולעה? העבודה, שאגלחך לשמים! מיד עמדתי ונשקתיו על ראשו, אמרתי לו: בני, כמון ירבו נוזרי

נזירות בישראל, עליך הכתוב אומר: איש... כי יפליא לנדור נדר נזיר להזיר לה'.

טז. מכות כד ע"א

בא דוד והעמידן על אחת עשרה, דכתיב: מזמור לדוד [ה'] מי יגור באהלך מי ישכון בהר קדשך, הולך תמים ופועל צדק ודובר אמת בלבבו, לא רגל על לשונו לא עשה לרעהו רעה וחרפה לא נשא על קרובו, נבזה בעיניו נמאס ואת יראי ה' יכבד נשבע להרע ולא ימיר, כספו לא נתן בנשך ושוחד על נקי לא לקח עושה אלה לא ימוט לעולם. הולך תמים - זה אברהם, דכתיב: התהלך לפני והיה תמים. פועל צדק - כגון אבא חלקיהו. ודובר אמת בלבבו - כגון רב ספרא.

רש"י

רב ספרא - בשאלות דרב אחא (שאלתא לו) והכי הוה עובדא דרב ספרא היה לו חפץ אחד למכור ובא אדם אחד לפניו בשעה שהיה קורא ק"ש ואמר לו תן לי החפץ בכך וכך דמים ולא ענהו מפני שהיה קורא ק"ש כסבור זה שלא היה רוצה ליתנו בדמים הללו והוסיף אמר תנהו לי בכך יותר לאחר שסיים ק"ש אמר לו טול החפץ בדמים שאמרת בראשונה שבאותן דמים היה דעתי ליתנם לך.

מהרש"א חידושי אגדות

ואמרו דובר אמת זה רב ספרא. כתב המרדכי פרק קמא דקידושין דהיינו למעליותא דאף להדיוט היה מקיים מחשבתו כדין הקדש דקנה במחשבה כדכתיב כל נדיב לב והוא מבואר שהקדיש דבורו כאלו הם לשמים ועשה החול קודש וכענין זה אכלו החסידים חוליהן על טהרת הקדש והיא המתכונה שלמה שכל דיבורו ומאכלו יהיה קדש.

יז. ברכות יז ע"א

כי הוו מפטרי רבנן מבי רבי אמי, ואמרי לה מבי רבי חנינא, אמרי ליה הכי: עולמן תראה בחיין, ואחריתך לחיי העולם הבא, ותקותך לדור דורים. לבך יהגה תבונה, פיך ידבר חכמות ולשונוך ירחיש רננות, עפעפיך יישירו נגדך, עיניך יאירו במאור תורה ופניך יזהירו כזוהר הרקיע, שפתותיך יביעו דעת וכליותיך תעלוזנה מישרים, ופעמיך ירוצו לשמוע דברי עתיק יומין.

מהרש"א חידושי אגדות

לבך יהגה כו'. נקטו כל הכלים והאברים השייכים ללימוד תורה הלב והכליות בעיון ובמחשבה הפה והלשון והשפתים כלי הדיבור והעין לראות והאוזן לשמוע והרגלים לרוץ שם למקום תורה הם כלי מעשה המגיעים לתורה אבל ידים לא נקט שהם כלי המעשה ממש ולא שייכים כלל בלימוד התורה אלא לעשות מצותיה ועוד הוסיפו פניך יאירו כו'. עש"ה חכמת אדם תאיר פניו וק"ל: